

A photograph showing two men from behind, looking out over a body of water towards a large wind turbine under construction. The man on the left is wearing a black jacket and blue jeans. The man on the right is wearing a high-visibility orange and grey jacket and a white hard hat. A tall yellow construction crane stands next to the turbine's tower. The sky is overcast and grey.

Duurzame energie voor iedereen

*Hoe kunnen ook mensen met weinig geld meedoen
aan wind- en zonneprojecten?*

Duurzame energie voor iedereen

➔ Hoe kunnen ook mensen met weinig geld meedoen aan wind- en zonneprojecten?

Om de afspraken in het Klimaatakkoord na te kunnen leven, zal in Nederland de productie van elektriciteit met behulp van zonne- en windenergie sterk toenemen. Wind- en zonneparken hebben een flinke impact op de omgeving. De opbrengst daarvan komt echter vaak vooral terecht bij kapitaalkrachtige bedrijven en bewoners met voldoende vermogen om mee te investeren. De energietransitie is een grote opgave voor ons allemaal. Hoe zorg je ervoor dat ook inwoners met weinig financiële middelen de kans krijgen om mee te doen en profiteren van de opbrengst? In deze notitie geven we een aantal voorbeelden hoe dat kan.

1. Profiteren van projecten in de omgeving

Het is bij wind- en zonneparken gemeengoed geworden om direct omwonenden te betrekken bij het project, bijvoorbeeld door de mogelijkheid te bieden voor financiële participatie. Daarnaast kan geld beschikbaar komen voor de bredere omgeving. Daarbij is het een uitdaging om dat ook aan mensen met een smalle beurs ten goede te laten komen. Een concreet voorbeeld waarbij bekeken wordt hoe iedereen kan profiteren, is project 'Energie A16'.

Burenregeling project 'Energie A16'

In West Brabant worden 28 windturbines gerealiseerd in één project van de provincie, vier gemeenten, ontwikkelaars en lokale organisaties. Zeven turbines worden in lokaal eigendom ontwikkeld. De opbrengst wordt ingezet voor duurzaamheidsmaatregelen waar iedereen in de A16-zone van kan meeprofiten. De Burenregeling A16, die voor direct omwonenden van alle 28 windturbines geldt, dient daarbij als pilot. Per MWh opgewekte stroom komt € 0,50 beschikbaar voor de Burenregeling; gemiddeld levert dat zo'n 170.000 euro per jaar op voor ongeveer 160 huishoudens. Zij komen in aanmerking voor een energiescan, een maatwerkadvies en financiering van maatregelen als extra isolatie, (drie)dubbel glas, zonnepanelen of een warmtepomp (in combinatie met meer wooncomfort).

De bijdrage aan de Burenregeling wordt jaarlijks ontvangen, maar om mensen de mogelijkheid te geven direct energiemaatregelen te nemen wordt in samenwerking met het Energiefonds Brabant een voorfinanciering aangeboden. Gedacht wordt aan het opzetten van een ESCO (Energie Service Company) die via huur met recht van koop en/of consumptief krediet leningen kan verschaffen die hetzelfde karakter krijgen als een gebouwgebonden financiering. Deze constructie maakt het ook voor mensen met een smalle beurs mogelijk om mee te doen, omdat ze vooraf niets hoeven te investeren. Voor mensen in de schuldhulpverlening, met een dossier bij het Bureau Krediet Registratie, is dit niet mogelijk en wordt een maatwerkoplossing gezocht.

2. In lokaal eigendom ontwikkelen met behulp van fondsen

Wanneer bewoners en lokale ondernemers zélf wind- of zonneparken realiseren, vloeit een groot deel van de opbrengst terug in de lokale economie. In de eerste, risicovolle, voorbereidingsjaren is al veel geld nodig. Ontwikkelaars en energiebedrijven hebben voldoende vermogen en realiseren genoeg projecten om een bepaald percentage uitval op te vangen. De meeste energiecoöperaties hebben deze mogelijkheid (nog) niet. Om ontwikkelen door 'gewone' burgers in coöperatief eigendom financieel mogelijk te maken, zijn er diverse manieren om de risicovolle voorbereidingsfase te financieren. Er bestaat daarnaast een risico dat een project tijdens de exploitatie niet winstgevend blijkt. Om te voorkomen dat burgers te maken krijgen met schulden is het van belang om vooraf de aansprakelijkheid goed te regelen. Dit vergt maatwerk per project.

Revolverende leningen en garantstellingen

Er zijn diverse provinciale fondsen, bijv. het Energie Fonds Overijssel (EFO). Verschillende energiecoöperaties in Overijssel financieren het overgrote deel van hun investeringen met een 15-jarige lening van het EFO. Als uitvloeisel van het Klimaatakkoord wordt de laatste hand gelegd aan een landelijk ontwikkelfonds voor coöperaties, dat op basis van 50% cofinanciering (vanuit bijvoorbeeld zo'n provinciaal fonds) leningen zal verstrekken.

Coöperaties hebben veelal een garantstelling nodig om leningen bij banken te kunnen krijgen. Zo'n garantstelling kan verstrekt worden door een gemeente. Uiteraard dient zo'n coöperatie daarvoor goede geloofsbrieven te overleggen. Voorbeelden van gemeenten die garantstellingen verlenen voor 15-jarige leningen aan coöperaties zijn Hof van Twente en Barneveld.

3. Meedoen zonder investering

Ook coöperatief ontwikkelen is vooral weggelegd voor mensen met voldoende geld op hun bankrekening*. Om mensen met een smalle beurs mee te laten doen, bieden slimme leningen en de postcoderoosregeling (Regeling Verlaagd Tarief) mogelijkheden om mensen zonder investering mee te laten doen.

Op Rozen-model

Eind 2015 startten acht Limburgse gemeenten een project om de aanschaf van zonnepanelen gemakkelijker te maken. Deelnemers werden bij de aanschaf en installatie van de panelen volledig ontzorgd, evenals bij de btw-teruggave en er werd gezorgd voor 5 jaar gemeentegarantie en onderhoud. De gemeenten leenden tegen 1% rente bij de BNG Bank en stelden vervolgens een lening open voor deelnemers aan het project tegen een rente van 1,5%. Het kostte de deelnemers feitelijk niets, omdat de lening uit de besparing van elektriciteit en de salderingsregeling werd betaald.

Deze aanpak is door veel gemeenten gekopieerd. Het coöperatieve Op Rozen-model is voor het eerste in 2018 in gemeente Hof van Twente toegepast. Mensen konden al meedoen aan een coöperatief zonneproject door eenmalig 1 cent per kWh in te leggen; voor een zonneaandeel van bijvoorbeeld 2500 kWh (ter waarde van hun eigen stroomverbruik) betalen zij € 25,-. Daarna krijgen ze zelf een deel van de energiebelasting terug in de vorm van korting (zo'n 4 á 6 cent per kWh, afhankelijk van de coöperatie) en krijgt de coöperatie de rest van de energiebelasting. Met dat geld, en de inkomsten van de verkoop van de opgewekte zonne-energie, lost de coöperatie haar leningen af en betaalt zij alle andere kosten. Veel energiecoöperaties hebben afgelopen jaren methodieken ontwikkeld die vergelijkbaar zijn, bijvoorbeeld Zonnedorpen in Groningen, Zonnepark Welschap en Zonnestroom Zutphen.

In het postcoderoosproject VolksWatt in Wijk bij Duurstede kunnen huurders van eengezinswoningen, appartementen en flatwoningen profiteren van collectieve zonnepanelen. De panelen op eengezinswoningen van woningcorporatie Viveste worden geplaatst door Wocozon, de panelen op flats en appartementen door de EigenWijkse Energie Coöperatie. Met of zonder eigen dak, het levert een mooi financieel voordeel op, en de huurders worden geheel ontzorgd. Een vergelijkbaar model voor sociale huurders kent Greenchoice samen met Delen Duurzame Energie B.V. (D2E).

**Coöperaties kunnen daarbij commercieel beleggen in projecten wel ontmoedigen. Goed opgestelde statuten garanderen dat de individuele 'winst' beperkt blijft en de opbrengst van de gerealiseerde projecten zoveel mogelijk wordt geherinvesteerd in nieuwe projecten.*

4. Opbrengsten inzetten tegen armoede

In Nederland hebben ongeveer 700.000 huishoudens moeite om hun energierekening te betalen. Investeren in duurzaamheid is voor hen niet aan de orde, terwijl de energierekening stijgt en investeringen hard nodig zijn als we van het gas af gaan. De opbrengsten uit een wind- of zonneproject kunnen doelgericht worden ingezet voor projecten voor mensen met een uitkering, of mensen in de schuldhulpverlening. Om hen zo te behoeden van energiearmoede.

Energiebank en Zonnestroom Zutphen

De Stichting Energiebank Nederland wil energie bereikbaar houden voor iedereen door mensen met coaching en gericht advies te helpen hun energierekening blijvend te verlagen. Soms kan het gaan om een investering die de Energiebank (mee) betaalt; dat mag niet in de vorm van een gift, het loopt via de energieleverancier. In 2015 gestart in Arnhem, is de Energiebank inmiddels ook aanwezig in Den Haag, Rotterdam, Haarlemmermeer, Kampen en Zutphen. De basis is steeds een lokale stichting, geld van de gemeente voor ondersteuning en een koppeling aan schuldhulpverleningstrajecten en/of woningcorporaties.

De Energiebank kan ook financiering ontvangen van derden. Zoals een energiecoöperatie. Een prachtige samenwerking is ontstaan tussen Zutphen Energie en de Energiebank. De coöperatie werkt voor de werving van deelnemers aan het project Zonnestroom Zutphen nauw samen met de Energiebank en SchuldHulpMaatje.

5. Lokale werkgelegenheid

Ontwikkelaars kunnen ervoor kiezen om hun projecten zoveel mogelijk door lokale bedrijven te laten uitvoeren, van de communicatie en het participatieproces tot en met de technische realisatie. Overheden kunnen daar in hun beleidskaders ook op sturen, bijvoorbeeld door het in de afweging over medewerking aan projecten een rol te laten spelen.

Zonnepark de Groene Weuste

De Stichting Duurzame Energie Wierden-Enter gunde de opdracht voor de bouw van zonnepark de Groene Weuste aan twee lokale ondernemers, op voorwaarde dat ze daarbij mensen met afstand tot de arbeidsmarkt zouden opleiden. Dit ging om het hele proces van het weer aanleren van een vast werkritme tot het daadwerkelijk plaatsen van de draagconstructies voor de panelen. Nu, een paar jaar later, hebben al deze mensen een baan bij bedrijven in de regio.

Ook bewoners met een kleine portemonnee moeten mee kunnen doen aan decentrale zonne- en windprojecten. Bijvoorbeeld als direct omwonende van een energieproject of als enthousiaste bewoner. Een groot probleem is echter dat veel bewoners moeilijk te bereiken en interesseren zijn. Dat blijkt onder andere bij enkele van de hiervoor genoemde projecten, waar ondanks veel moeite en goede regelingen de doelgroep maar mondjesmaat meedoet. Mensen zijn vaak met heel andere zaken bezig dan de energietransitie. Nadenken over, en ervaring opdoen met het betrekken van mensen in sociaal complexe omgevingen is dus belangrijk om de lusten en de lasten van de energietransitie eerlijk te verdelen. Genoeg menskracht en budget vrijmaken, combineren met een bredere wijkaanpak, deskundigheid en vertrouwen (technisch én sociaal), eenvoudige uitleg over maatregelen en de te bereiken besparing, ontzorgen..., het is allemaal van belang. Hier gaan we voor!

Dit document is tot stand gekomen naar aanleiding van een afspraak in het Klimaat-akkoord en is gepubliceerd in september 2020. Dit is een gezamenlijk product, ontwikkeld door de Natuur en Milieufederaties in samenwerking met de Participatiecoalitie (EnergieSamen, LSA bewoners, Hier en Buurkracht). Er is breed afgestemd met de brancheorganisaties Nederlandse Wind Energie Associatie (NWEA) en Holland Solar en met de deelnemers aan de uitvoeringstafel Elektriciteit.

Foto cover en pag.6: Wim van Vossen

De Natuur en Milieufederaties
Arthur van Schendelstraat 600
3511 MJ Utrecht
www.natuurenmilieufederaties.nl

Participatiecoalitie